

BÚCSÚ KETSKEMÉTY ISTVÁN PROFESSZORTÓL

Tisztelt Gyászoló Család, Tisztelt kollégák!
Hölgyeim és uraim!

Összeszoruló szívvel, megilletődve, és riadtan állunk itt kiszolgáltatva a fájdalomnak, melyet a könyörtelen természet okoz nekünk mindannyiszor, amikor egy kollégánk örökre elköltözik tőlünk. Itt hagyott bennünket az egyik utolsó, ha nem a legutolsó igazi professzor, akinek nem a köztársasági elnök kinevezése adta ezt a rangot, hanem habitusa, minden mozdulata, minden mondata. Soha egy hangos szava nem volt, leszámítva a Budó tanteremben tartott előadásait. Mindig nyakkendőben, mindig szerényen, mindig megértően fordult embertársaihoz, és mindig volt a fejében az adott helyzethez megfelelő bibliai idézet. Szándékosan nem mondom, hogy beosztottjaihoz, mert a főnök voltát soha nem érezte senkivel.

Tisztelt Professzor Úr!

Az egész siralmas huszadik század nevében kell elnézést kérnem Tőled, mert ez a század bőven adott alkalmat arra, amit Pál apostol írt a korintusiaknak: „A reménységben örvendeztek, a nyomorúságban legyetek béketűrők”. Azt hiszem, egész életed során mindkettőben bőven volt részed, mégis meg tudtál maradni szelíd, udvarias úriembernek. Pedig minden olyan jól indult. 1927-ben a dombegyházi elemi iskola tanítójának fiaként születél, ezért iskolásként példamutatóan minden tárgyból, így hittanból is kiválóan meg kellett felelni, nyilván innen a Biblia mély ismerete. A Klauzál Gábor Gimnáziumban megkezdett tanulmányok is szebb jövővel kecsegtettek. Időközben az ország belépett a második világháborúba, majd az egyre romló hadi helyzet miatt, amikor a szovjet csapatok átlépték a magyar határt, leventeként a visszavonuló német/magyar csapatok magukkal vittek. Bekövetkezett az elkerülhetetlen, szovjet hadifogságba estél. A háború miatt a körülmények mindenütt nagyon rosszak voltak, de még mindig sokkal jobbak, mint egy hadifogolytáborban. Az ott szerzett szívizomgyulladás gyógyítására kevés esély volt a táborban, ezért egyszerűen hazaengedtek a szüleidhez. Végül is sikerült ebből meggyógyulni, és

---

Ketskemény István, a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Kar Optikai és Kvantumelektronikai Tanszékének nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára, Professor Emeritus, életének 79. évében, türelemmel viselt hosszú, súlyos betegségben 2007. február 3-án elhunyt. Emlékének adózunk *Rácz Béla* rektorhelyettesnek a temetésén mondott búcsúbeszédével.

a Budapesti Egyetemre beiratkozni, majd 1950-ben matematika-fizika szakos okleveles középiskolai tanári képesítést szerezni Szegeden. Már az egyetemi tanulmányok alatt kiderült tehetséged és vonzalmad a matematika iránt. Így életed első publikációját *Fodor Géza* barátoddal publikáltad a halmazelmélet tárgyában. Az ígéretes pályakezdés aztán úgy folytatódott, hogy éjjel jött a fekete autó. Az abban ülők egyike közölte Veled: „Ketskemény elvtárs, fizikus aspiráns leszel” (kandidátus-jelölt, szovjet mintára). A bátortalan ellenkezésre az volt a válasz: „Ketskemény elvtárs, honnan tudhatnád te azt, mi kell a magyar népnek?” A

magyar népnek ekkor a *Budó Ágoston* által folytatott lumineszcenciavizsgálatok kellettek, így kerültél a Kísérleti Fizikai Tanszékre. Az aspiránsoknak a tudományos munka mellett ideológiai képzése is fontos volt, erre pedig csak egy hely volt alkalmas, Budapest. A képzés időpontja úgy volt megválasztva, hogy az éjszakai személyvonattal fel kellett utazni, nyitásra már az Állatkert kapujában lehetett lenni, és télen a trópusi állatok istállójában elfogadható hőmérsékleten eltölteni egy órát. A tudományos munkában szerencsésebben alakultak az események, így rövid időn belül a szekunder fluoreszcenciáról és a polarizációról publikált eredmények alapján kandidátus

lettél. 1964-ben pedig a fizikai tudomány doktora, egy év múlva pedig egyetemi tanár. Közben, mint dékánhelyettes a Kar hivatalos ügyeivel is foglalkoztál. Oktattál, mint a mechanika, optika és hőtan alapkollégium és a spektroszkópia tárgy előadója. Ekkorra az is látszott, hogy a lumineszcenciavizsgálatok túl vannak a csúcson, és valamilyen irányváltoztatás szükséges. Sokan vagyunk, *Bor Zsolt*, *Szabó Gábor*, *Szattmári Sándor* és jómagam, akik közvetlenül Neked tartozunk köszönettel, hogy jó érzékkel a rokon terület felfutó ágába kapcsolódhattunk be az 1965-ben megindult lézerfizikai kutatásokba. Az 1965-ben elkezdett irányváltás olyan sikeres volt, hogy 1969-ben, a festéklézerek felfedezése után két évvel már Szegeden is volt működő festéklézer. A sors ismét nem volt kegyes, mert 1969. december 20-án meghalt Budó Ágoston, így a Tanszék szellemi vezetése mellé Rád szaktadt az adminisztratív vezetése is. Ezekben az időkben a tudományos közéletben is igen aktív voltál: a SZAB ügyvezető titkára, matematikai és fizikai szakbizottságának az elnöke, a tudományos minősítő bizottság fizikai és csillagászati szakbizottság tagja, az MTA Fizikai Osztály Spektroszkópiái Albizottságnak és az

Atomhéjfizikai Albizottságnak a tagja. Közben kitüntettek az Oktatásügy Kiváló dolgozója címmel, a Schmid Rezső díjjal, a Munka Érdemrend ezüst, majd arany fokozatával, az Eötvös Társulat emlékérmével, Április Negyedike érdemrenddel és Eötvös József koszorúval. Időközben életed a Tanszékével és a Kutatócsoportéval egygyé vált. Így folytatódott tovább akkor is, amikor 1987-ben nyugdíjba mentél. Azóta is minden nap bejöttél, dolgoztál, ha mégsem, akkor minden esetben szabadságot vettél ki.

Tisztelt Professor Úr! Őszinte fájdalommal búcsúzom Tőled az Egyetem, a Kar és az összes fizikus nevében!

Mit ígérhetünk Neked mi, akik itt maradtunk Nélküled? Azt, hogy minden módon igyekszünk elkerülni azokat a történelmi zsákutcákat, amelyekben Neked volt részed az elmúlt 79 évben. Azt, hogy nem felejtjük el mélyenszántó, sokszor mosolyra fakasztó böl-

csességeidet. Azt, hogy az általad elindított kutatási irányt sikeresen fogjuk művelni, amíg csak értelme van. Azt, hogy emlékeidet megőrizzük, életed pályáját példának tekintve tesszük azt, amit tenni kell, ahogyan Te is tetted.

Isten Veled Professor Úr!

Ketskeméty István a Fizikai Szemlében

Ketskeméty István: *Jedlik Ányos István (1800–1895) — 1975/115*

Ketskeméty István: *A Budó-féle lumineszcencia-iskoláról különös tekintettel a kutatás megszervezésére — 1989/347*

Ketskeméty István: *Emlékezés Budó Ágoston születésének 75. évfordulója alkalmából — 1989/360*

Ketskeméty István: *Budó emlékülés — 1989/361*

Ketskeméty István, Hilbert Margit: *A folyadékok felületi feszültségéről — 1999/412*

Ketskeméty István, Farkas Zsuzsa: *Az árapályjelenségek fizikai hátteréről — 2003/320*

BIRÓ GÁBOR (1925–2007)

Hat évtizeden keresztül oktatott. Oktatói munkáját a budapesti tudományegyetem fizika tanszékén demonstrátorként kezdte 1948-ban. Óráit 2007 januárjában még megtartotta.

Biró (Goitein) Gábor Budapesten, 1925. szeptember 26-án született. Az ELTE matematika-fizika tanár szakán 1950-ben végzett. Rövid kísérleti fizikusi munkásság után a fizika elvi kérdései iránti érdeklődése 1953-ban a fizika tanszékről, ahol tanársegéd volt, az egyetem filozófiai tanszékére vezetete. A filozófia szakot is elvégezte 1957-ben. Következetes magatartása miatt könnyen támadhatóvá vált. Így került 1959 júliusában tanársegédként a BME (akkor ÉKMűE) Kísérleti Fizikai Tanszékére, melyet *Gyulai Zoltán* akadémikus vezetett.

Kezdetben itt is kísérleti munkával foglalkozott, ionos kristályok elektromos vezetését mérte. A filozófia iránti vonzalma azonban nem hagyta el. Először a klasszikus fizika kutatás-módszertani kérdéseit, kiteljesedését és túlhaladását vizsgálta. Ezután fordult mindezen kérdések hazai vetületei felé. A klasszikus fizika túlhaladása vezette el a relativitáselmélet történeti-interpretációs kérdéseinek kutatásához, majd ismét a hazai vonatkozásokhoz. Kandidátusi disszertációját *Fenomenológia és modell alkotás szerepe a fizikai kutatás történetében* címmel 1969-ban védte meg. A Nemzetközi Tudománytörténeti Unió (IUHPS) számos kongresszusán szerepelt előadásaival 1965 és 1989 között, a szerve-

zet magyar nemzeti bizottságának titkára volt. 1987 és 2001 között több ciklusban vezetett OTKA-témát. Munkacsoportjában tanszéken kívüli munkatársak, köztük akadémikus, országos múzeum főigazgatója is részt vettek. Eredményeiket százas nagyságrendű publikációban tették közzé.

Fizikatörténeti vizsgálatait meszeszemenően hasznosította a műegyetemi fizika oktatásában. Tanszéki munkatársaival hét jegyzetet írt. Sikeresen megvalósította azt az elképzelést, hogy a fizika ne csak a mérnöki tárgyak alapozó tárgya legyen, hanem a mérnöki tárgyak el-sajátítása után, a negyedik és ötödik évfolyamon, összegező, általános áttekintést nyújtó tantárgy is. Így felső éves közlekedésmérnök-hallgatóknak kvantummechanikát, relativitáselméletet tanított több évtizeden keresztül.

Jó vezetőnek is bizonyult. Szinte akarata ellenére nevezték ki tanszék-vezetőnek 1975-ben, amikor az ak-

kori tudománypolitikára jellemző átgondolatlan átszervezések valamint váratlan halálesetek miatt mint az egyetlen minősített docens maradt a tanszéken, ahol addig (*Mátrainé Zemplén Jolán* halála után) a négytagú Tudomány- és Technikatörténeti Kutatócsoportot vezette. Először is címzetes, illetve féléllású docensként három minősített akadémiai kutatót kapcsolt be a tanszék munkájába. A tanszék nem alakította át saját képére, nem tette kutatási irányát a tanszék egyedüli kutatási irányává. Így folytatódott a még Gyulai Zoltán